

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до проведення самостійної роботи
з навчальної дисципліни

**«ОРГАНІЗАЦІЯ
ТА УПРАВЛІННЯ НА ТРАНСПОРТІ»**

*(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
всіх форм навчання зі спеціальності
141 – Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка,
освітньо-професійні програми «Електричний транспорт» й
«Електричні системи і комплекси транспортних засобів»)*

**Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2022**

Методичні рекомендації до проведення самостійної роботи з навчальної дисципліни «Організація та управління на транспорті» (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 141 – Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка, освітньо-професійні програми «Електричний транспорт» й «Електричні системи і комплекси транспортних засобів») / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Н. І. Кульбашна. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. – 36 с.

Укладач канд. техн. наук Н. І. Кульбашна

Рецензент

С. О. Закурдай, кандидат технічних наук, доцент кафедри електричного транспорту Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

*Рекомендовано кафедрою електричного транспорту, протокол № 1
від 05.02.2022*

ЗМІСТ

Вступ	4
1 Рекомендації для самостійного опрацювання джерел інформації.....	7
2 Зміст дисципліни за змістовими модулями і запитання для самоперевірки.....	12
3 Ситуаційні завдання	30
Список рекомендованих джерел.....	34

ВСТУП

Самостійна робота здобувачів є базою вищої освіти, важливою частиною процесу підготовки фахівців. Саме така робота здобувача є головним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних завдань і послуговує засобом підвищення ефективності процесу навчання й підготовки здобувачів до самостійного поповнення своїх знань.

Організація самостійної роботи має активно впливати на характер навчального процесу, систематизувати роботу здобувача протягом усього семестру. Вона спрямована на [1, 2]:

- закріплення навчального матеріалу, активізації пізнавальної активності;
- роботу, що здійснюється для набуття нових знань і вмінь у спеціально відведений на це час без участі викладача, але за його завданням і під його керівництвом;
- сукупність навчальних дій, за допомогою яких відбувається самостійне закріплення і поглиблення раніше здобутих знань, умінь і навичок, а також оволодіння новими.

Головними періодами проведення самостійної роботи здобувачів є [2]:

- підготовчий: отримання завдання від викладача;
- організаційний: методичне, технічне, інформаційне забезпечення самостійної роботи;
- виконання завдання;
- звіт перед викладачем за виконане завдання.

Принципи Болонського процесу утверджують індивідуалізацію навчання, скорочення аудиторних занять, зокрема лекційних годин, що вимагає нових підходів до самостійної роботи, до організації індивідуальних занять. Самостійна робота здобувачів становить більшу частину відсотків від загальної кількості годин, призначених для вивчення дисципліни. Сьогодні зростання ролі самостійної роботи пов'язано з тим, що від вищих навчальних заходів потрібні підготовлені спеціалісти, які володіють організацією самостійної

роботи для пошуку, опрацювання, трансформації, передачі та використання отриманої інформації.

В умовах кредитно-модульної системи завдання викладачів – не тільки передавати студентам інформацію у готовому вигляді, а й здійснювати цілеспрямоване керування самостійною навчальною діяльністю. Плануючи самостійну навчальну роботу здобувачів, викладач зобов'язаний створити відповідні організаційні умови для її виконання.

Особливості організації самостійної роботи здобувачів полягають у такому: чітка установка і мотивація, обов'язковий контроль самостійної роботи здобувача, формулювання мети, подання алгоритму виконання завдання, літератури для його виконання, форми і строків здавання виконаної роботи, консультацій, критеріїв оцінки [2].

Навчальну дисципліну «Організація та управління на транспорті» розроблено в системі модульно-рейтингового поетапного контролю засвоєння навчального матеріалу. За кожною темою наведено перелік запитань для самоконтролю та обговорення в аудиторії або в чатах дистанційного курсу навчання.

Викладач курсу спрямовує і контролює самостійну роботу здобувача за отриманими завданнями, встановлює час консультацій та термін виконання самостійної роботи за кожною темою дисципліни. З метою поглиблення вивчення теоретичного і практичного матеріалу здобувач використовує дистанційний курс навчання.

Модульний контроль проводиться за навчальним матеріалом окремих модулів після завершення лекційних і практичних занять. Він містить оцінку рівня знань на основі рішення ситуаційних завдань, перелік яких подано в кінці методичних вказівок. Також оцінку рівня знань передбачається проводити на практичних заняттях, де в формі обговорення, у яких мають приймати участь всі студенти групи, програмних запитань встановлюються рівні оволодіння матеріалом та відзначаються кількості і зміст актів позитивної активності.

Кожний змістовний модуль закінчується контрольним модульним тестуванням.

Метою вивчення дисципліни «Організація та управління на транспорті» є оволодіння здобувачами цілісної й логічно-послідовної системою знань щодо суті управління транспортними підприємствами як в цілому, так і за окремими його підрозділами, щодо принципу, методу й процедури забезпечення причинно-наслідкових зв'язків між потребами населення в транспортних послугах та їх реалізацією.

Завданням дисципліни є вивчення й набуття практичних навичок із питань організації надання транспортних послуг, ресурсного забезпечення їхнього продукування, організації управління на транспортних підприємствах, прийняття управлінських рішень. Після закінчення дисципліни здобувач має вміти визначати маркетингову характеристику маршрутів, розробляти та вживати заходів щодо вдосконалення планування та організації виробничих процесів, структури управління, затверджувати науково обґрунтовані управлінські рішення.

Дисципліна «Організація та управління на транспорті» є прикінцевою й спирається на дисципліни «Сучасні методи аналізу та оптимізації електротехнічних систем», «Надійність електроенергетичних, електротехнічних та електромеханічних систем», «Інноваційні технічні засоби електричного транспорту», а також використовує поняття та положення інших професійно-орієнтованих дисциплін. Вивчення цієї дисципліни потребує також самостійного доопрацювання деяких питань із використанням відповідних джерел інформації.

1 РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

Самостійну роботу можна подати у вигляді таких форм роботи: з інтернет-ресурсами, ресурсами дистанційного навчання, фаховою літературою, електронними ресурсами (у репозиторії).

Останніми роками інтернет-ресурси набувають усе більшого значення – в сучасному світі не існує джерела інформації, яке можна було б порівняти з Інтернетом за потужністю та оперативністю. Але під час використання вебресурсів необхідно чітко усвідомлювати, що вони потребують критичного ставлення до себе та дотримання певних правил роботи з ними. За критерієм різновиду ресурсів можна виокремити такі вебресурси: вебсайти, що містять документальні джерела; вебсайти енциклопедичного або довідкового значення; вебсайти з форумами та дискусіями навколо певної проблематики.

Потрібно обережно ставитися до анонімних джерел інформації. Як і паперове видання, кожен вебсайт (або інформація, подана на його окремій сторінці) повинен містити інформацію про організацію чи установу, яка його спонсує; відсутність цих даних або неможливість провести атрибуцію та встановити приналежність інформації вказує на її можливу недостовірність.

Для складання реєстру (хотлисту) вказується вебадреса наведеного ресурсу (копіюється з адресної строки браузера) та, обов'язково, дата останнього його відвідування.

Із переходом на кредитно-модульну систему навчання та підвищення ролі самостійної роботи здобувачів, її розвиток на сьогодні є неможливим без електронних навчально-методичних комплексів, комп'ютерних програм контролю знань, інтерактивних форм обговорення актуальних навчальних проблем [1, 3]. Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та здобувачів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі.

Дистанційне навчання є формою отримання освіти, за якої переважає самостійне вивчення дисциплін із використанням сучасних технічних засобів трансляції інформації. Дистанційна форма навчання дає сьогодні можливість створення систем масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією, надає здобувачам можливості самостійної роботи із засвоєння досліджуваного навчального матеріалу, а також оцінку їхніх знань і навичок, отриманих у процесі навчання. Дистанційне навчання використовують як доповнення або поглиблення основного.

Поширеним у світовій практиці середовища дистанційного навчання є система Moodle [3]. У Moodle викладач може додавати до курсу окремі активні елементи для організації самостійної роботи студентів. В роботі з елементами спільної роботи (Форум, Глосарій, Wiki тощо) на перший план виходить завдання організації співпраці, спілкування здобувачів і викладача, проведення дискусій, чатів у процесі формування нових знань. За змістом дисциплін викладачі створюють і призначають тести і завдання, які потрібно вчасно проходити. Викладач має можливість призначувати спеціальні перевірочні (граничні) тести за відповідними розділами курсу і призначувати завдання для підгруп студентів, тоді завдання вирішується колективно.

Взаємодія між викладачем і здобувачем може здійснюватися за допомогою електронної пошти. Використання електронної пошти дає змогу студенту листуватися з викладачем, ставити запитання й одержувати на них відповіді, обговорювати поточні проблеми й організаційні моменти.

Робота над фаховою літературою передбачає таке: вивчення матеріалу за підручником, розгляд прикладних завдань і рекомендацій. Для одержання усної консультації можна звернутися до викладача із запитаннями. Однак варто пам'ятати, що тільки за умов систематичної та наполегливої самостійної роботи допомога викладачів буде досить ефективною.

Підбір та вивчення літератури є процесом творчого засвоєння поставлених питань. Вивчати літературні джерела слід починати від популярних до монографічних, наукових статей тощо. Доцільно спочатку

опрацювати підручники, навчальні посібники, а потім нормативно-законодавчі документи, теоретичні розробки, статті.

У процесі роботи над літературними джерелами необхідно виділити головне у прочитаному, ретельно розібратися у термінології, записати питання, які виникають під час роботи з літературою.

Здобувач під час роботи над фаховою літературою повинен навчитися правильно складати список використаних джерел. Необхідно записати прізвище автора, назву, рік видання, видавництво, шифр бібліотеки, номер сторінок і коротку анотацію. Під час роботи з літературою важливо робити посилання на використану літературу, тоді в разі необхідності можна знову звернутися до опрацьованої літератури.

Вивчаючи матеріал за підручником (інтернет-ресурсом), рекомендовано переходити до наступного питання тільки після правильного розуміння попереднього, записуючи в конспект головні визначення і поняття. На полях конспекту варто записувати запитання для одержання консультації викладача.

Особливу увагу необхідно звертати на визначення головних понять. Здобувач повинен докладно аналізувати приклади, що пояснюють такі визначення, і вміти будувати аналогічні приклади самостійно. Необхідно пам'ятати, що кожне нове визначення, положення, метод, принцип будуються на підставі фізичних законів. Корисно розробити блок-схеми за структурою визначень.

Письмове оформлення роботи здобувача має важливе значення. Записи мають бути зроблені чисто, акуратно й розташовані в певному порядку. Гарне зовнішнє оформлення конспекту за вивченим матеріалом не тільки привчить здобувачів до необхідного порядку в роботі, але і дасть змогу йому уникнути численних помилок, які відбуваються через недбалі безладні записи.

Висновки, що отримані у вигляді визначень, формул в конспекті рекомендується підкреслювати або обводити рамкою, щоб під час перечитування конспекту вони виділялися і краще запам'ятовувалися.

Після вивчення певної теми за підручником і розгляду практичних прикладів здобувачеві рекомендується відтворити в пам'яті визначення, формулювання і докази. Запитання для самоперевірки, що наведені в методичних вказівках для самостійної роботи, подані з метою допомогти здобувачві в повторенні, закріпленні й перевірці міцності засвоєння вивченого матеріалу. Якщо буде потреба необхідно ще раз уважно опрацювати знайдений матеріал, розглянути приклади та рекомендації.

Якщо в процесі роботи над вивченням теоретичного матеріалу у здобувача виникають питання, вирішити які самостійно не вдається (неясність термінів, формулювання причинно-наслідкових зв'язків), тоді він може звернутися до викладача для одержання від нього необхідної консультації. В цьому разі він повинен точно вказати, які має труднощі. Якщо здобувач не розібрався в теоретичних поясненнях у підручнику, тоді потрібно вказати, який це підручник, рік його видання і сторінку, де є це питання, що йому в ньому не зрозуміло, що спричиняє труднощі.

За консультацією варто звертатися також у разі сумніву в правильності відповідей на запитання для самоперевірки – це важливо робити перед проходженням відповідного тесту в курсі дистанційного навчання.

Здобувачам запропоновано користуватися списком основної та додаткової літератури. За кожною темою та теоретичним питанням пропонується декілька джерел. Отже, здобувач для вивчення й вироблення вміння та навичок за окремою дисципліною самостійно може обирати джерела інформації.

У програмному забезпеченні електронної бібліотеки (репозиторію) можуть використовуватися

– електронні довідники та енциклопедії, що мають низку переваг перед друкованими аналогами, а саме: вибір користувачем способу систематизації інформації, використання засобів мультимедіа, можливість копіювання довідкової інформації в документах користувача тощо;

– електронні видання підручників, навчальних посібників, навчально-методичних комплексів, модульних програм, методичних розробок і рекомендацій, інтерактивні підручники. Загалом це комп'ютеризація навчального процесу, яка є стимулювальним чинником самостійної роботи здобувачів;

– наукові публікації, статті, матеріали конференцій, які поширюють кругогляд здобувачів і знайомлять його із сучасними розробками, проблемами тощо.

2 ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ І ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

Змістовий модуль 1

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОДАЖУ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ

Тема 1 Ключові моменти економіки транспорту

Суть і зміст дисципліни. Поняття «організація», «управління», «організація та управління».

Три головні розділи науки про організацію та управління: проблеми теорії та практики організації, питання умов праці та проблеми інженерно-економічні або техніко-економічні.

Функції транспорту в державі. Економічна й політична функція транспорту. Місія й мета діяльності транспортних підприємств [5–7, 22, 23].

Складові транспорту: транспортні засоби (рухомий склад), шляхи сполучення, засоби керування та зв'язку, технічні пристрої та механізми, споруди: парки, зупинки, депо, станції технічного обслуговування, ремонтні майстерні тощо [6].

Дві підсистеми підприємств транспорту: керуюча (здійснення інтегративна «управлінська функція» і керована (процес транспортного виробництва («технологічна функція»).

Предмет науки управління на транспорті – управління як інтегративна інформаційна функція, що містить керівництво, планування, організацію, управління (у вузькому розумінні), регулювання й контроль.

Принцип системного підходу в організації та управлінні [5]. Поняття «система» і «елемент системи».

Єдина транспортна система країни: транспорт загального користування (залізничний, морський, річковий, автомобільний та авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі, метрополітен); промисловий залізничний транспорт; відомчий транспорт; трубопровідний транспорт; шляхи сполучення

загального користування. Критерій ефективності комплексного розвитку транспорту – мінімум витрат на задоволення потреб народного господарства країни в перевезеннях [5, 6, 9, 12].

Особливості транспорту як галузі економіки країни [13, 17]. Масштаби й характер управлінської діяльності на транспорті.

Особливості транспорту як самостійної сфери матеріального виробництва (транспортна послуга як продукція транспорту, злиття в єдиний процес виробництва і реалізації послуг, транспорт як завершення процесу виробництва будь-якої продукції, неможливість накопичування та складування транспортної продукції, складність прогнозування загальних обсягів перевезень, особливо в змінювальному в часі характері завантаження транспортних засобів, додавання до вартості продукції вартості на перевезення, відсутність у структурі витрат на виробництво транспортної послуги витрат на сировину (крім палива і електроенергії), велика питома вага заробітної плати й амортизаційних відрахувань; відсутність вартості нового речовинного продукту у кругообігу виробничих фондів, інфраструктурний характер транспорту і його загальноекономічне, соціальне, культурне й політичне значення, нестаціонарність основних засобів виробництва транспорту (рухомого складу) і складність управління ним.

Необхідність розгляду єдиної транспортної системи в цілому і окремих видів транспорту у взаємодії, використання в одному напрямку різних видів транспорту з різним рівнем собівартості та капіталоемності транспортної продукції [16, 19, 20].

Показники комплексної транспортної мережі: густота шляхів сполучення, інтенсивність перевезення вантажів і пасажирів за видами шляхів сполучення, середня відстань перевезення [5, 8, 17].

Оцінка перевізної роботи за показниками: кількість перевезених пасажирів, кількість перевезених тонн вантажів, вантажообіг, пасажирообіг, зведена продукція [5, 9].

Універсальний і неуніверсальний транспорт. Види вантажного

транспорту і транспорту з перевезення пасажирів. Пасажирський транспорт в залежності від виду використання транспортних засобів та їх належності. Види транспорту за типами пересування [6, 7].

Елементи перевізного процесу. Транспортний процес перевезення вантажів і пасажирів.

Взаємодія видів пасажирського транспорту. Формування вантажних потоків в межах держави. Економічно доцільні сфери розподілу перевезень. Методи рахунку економічного ефекту варіанта перевезень, визначення раціональної сфери застосування виду транспорту, рівновигідні відстані використання того або іншого виду транспорту [6, 16, 17].

Завдання оптимального розміщення підприємств транспорту з погляду на мінімізацію транспортних витрат і зручності й доступності транспорту для населення.

Показники роботи транспорту: техніко-експлуатаційні (пропускна й провізна спроможність; швидкість доставки, регулярність і безпека перевезень); натурально-речовинні (трудомісткість на одиницю транспортної продукції; енергоємність); вартісні (собівартість перевезень).

Запитання для самоконтролю до теми 1

1. Надайте поняття управління та що є управлінням у вузькому та широкому розумінні. Розкрийте зміст поняття «організація та управління».
2. Чому без управління не можливий доцільний рух технічно підготовлених транспортних засобів?
3. Що називається організацією як складової функції управління?
4. Чому необхідною умовою транспортного виробництва є тісний зв'язок технічної та технологічної частин керуючої системи?
5. Що є регулюванням як складової управлінської функції?
6. Які головні речові елементи транспорту?
7. Для чого необхідний контроль як складова управлінської діяльності?
8. Що є предметом управління на транспорті?

9. Обґрунтуйте необхідність створення комплексної транспортної мережі міста, країни.
10. Сформулюйте поняття «система». В чому її сутність? Що є елементами і параметрами системи.
11. Назвіть сутність і принципи системного підходу в управлінні.
12. Перелічіть і поясніть особливості транспорту як галузі економіки.
13. Визначте, який вид транспорту більш універсальний і чому?
14. Назвіть основні показники роботи транспорту.
15. З яких операцій складається транспортний процес перевезення вантажів і пасажирів?
16. Який метод визначення сфер ефективного застосування порівнюваних варіантів видів транспорту Ви знаєте, у чому його сутність?
17. Які види послуг, крім перевезення вантажів та пасажирів, можуть виконувати транспортні підприємства?
18. Який економічний критерій є визначальним у разі територіального розміщення транспортних підприємств?
19. На підставі яких критеріїв обирають вид транспорту для доставки товарів, а якого для організації доставки пасажирів?

Тема 2 Транспортна послуга як кінцевий продукт діяльності транспортного підприємства

Транспорт як четверта галузь матеріального виробництва. Характерність для транспорту елементів матеріального виробництва: предмети праці – об'єкти перевезення (вантажі, пасажирів); засоби праці – транспортні засоби; доцільна діяльність людей – праця.

Характеристика транспортної послуги як продукту нематеріального виробництва: її не можна сприйняти на дотик, складувати та зберігати; оцінити якість можливо лише після її надання [5].

Необхідність впровадження вимірювача транспортної послуги. Відомі вимірювачі транспортної послуги та їхні недоліки (неможливість повною мірою оцінити конкурентоспроможність послуги) [5].

Об'єктивна необхідність використання різних показників для визначення якості пасажирських і вантажних перевезень.

Особливості транспортного виробництва на міському пасажирському транспорті: невідповідність проїзного тарифу затратам транспортного підприємства на перевезення пасажирів, обсягу транспортної продукції якості транспортної послуги, зміна попиту та пропозиції не визначає ціну послуги, не є регулятором виробництва та збуту, відсутність реально діючого конкурентного середовища, суспільний характер споживання послуги і її неподільність, насущність і незамінність споживання послуги незалежно від коливань ціни, доступність і споживання в момент виникнення потреби [5].

Маршрут як головний структурний підрозділ в системі продажу транспортних послуг. «Привабливість» пасажирських зупинок для пасажирів, розташування, зручність підходу до них, облаштування, інформаційна забезпеченість тощо). Доцільність розташування зупинок [5].

Визначення вимірювача транспортної послуги електричного транспорту через техніко-експлуатаційні показники маршруту: середню довжину поїздки, швидкість сполучення, маршрутний інтервал.

Запитання для самоконтролю до теми 2

1. Подайте свої міркування щодо доцільності впровадження вимірювача обсягу наданих транспортних послуг для оцінки ефективності роботи маршрутів.
2. Які фактори характеризують транспортну послугу як продукт матеріального виробництва?
3. Які фактори характеризують транспортну послугу як продукт нематеріального виробництва?
4. Який показник є характеристикою обсягу наданих транспортних послуг на маршруті міського пасажирського транспорту, для чого його використовують?
5. Якими показниками може бути оцінений обсяг наданих транспортних послуг вантажного транспорту?
6. До якого моменту завершується процес виробництва матеріальної продукції та чому?

7. Які експлуатаційні показники роботи маршрутів пасажирського і вантажного транспорту є конкурентноутворюючими?
8. Які специфічні особливості має економіка міського електротранспорту?
9. Визначте три головних властивості комунальної послуги, що притаманні міському електротранспорту?
10. У чому полягає сутність твердження, що маршрут є аналогом закладу з продажу?
11. Проаналізуйте позитивні та негативні фактори влаштування спільних для міського електротранспорту і приватних перевізників кінцевих зупинок.

Тема 3 Тарифи та ціни за транспортні послуги

Вимірjuвальна, регулююча, стимулююча й орієнтируюча функції ціни. Встановлення ціни – головна проблема будь-якого підприємства [8, 17, 19].

Собівартість як нижня межа величини транспортних тарифів. Деталізація факторів, що визначають величину витрат підприємства. Обрана підприємством політика витрат, використовувані методи встановлення норм витрати матеріальних ресурсів, раціональне використання основних і оборотних фондів. Витратний і противитратний підхід становлення ціни.

Обмеження верхньої межі ціни граничною платоспроможністю споживача, вплив попиту на ціну. Неоднозначність залежності доходу і попиту від ціни за надані транспортні послуги.

Становлення ціни за стадіями перевізного процесу або за економічним змістом [5, 6].

Суть цінової тарифної політики. Досвід формування й застосування транспортних тарифів у розвинених країнах. Тариф як регулююча й соціальна функція. Державний контроль за цінами. Сполучення державних інтересів з інтересами окремих підприємств для оцінки економічної ефективності розподілу перевезень між видами транспорту за наведеними витратами й тарифною вартістю [19, 20].

Особливості формування ринку і тарифів транспортних послуг, що пов'язані з участю різних видів транспорту в перевізному процесі і різних вантажів.

Формування ціни на транспортні послуги. Залежність величини тарифної ставки від кон'юнктури транспортного ринку, попиту та пропозиції на транспортні послуги [8, 14, 17].

Розподіл тарифів за видом перевезень: на вантажні й пасажирські; загальні, виняткові, спеціальні, погодинні. Роль тарифів у розподілі перевезень за видами транспорту. Класифікація транспортних тарифів: державні, регіональні або місцеві, галузеві, вільні, договірні, контрактні.

Розвиток ринку інфраструктурних послуг: експедирування, перевантаження, надання складів, терміналів тощо [5,17].

Залежність ціни від типу ринку – ринок вільної (чистої) конкуренції, монопольний ринок, монопольний конкурентний ринок, олігопольний ринок. Роль державного регулювання цін.

Стан проблеми ціноутворення на міському електротранспорті. Принцип складання ціни за перевезення. Своєрідність цінової еластичності попиту на послуги міського транспорту (вплив змінювання тарифу на зміну попиту). Збільшення солідарного навантаження на платного покупця [5].

Фіксовані й єдині тарифи на проїзд у трамваї та тролейбусі для певного виду транспорту й категорії маршруту на території міста. Диференціація цін. Методи реалізації введення диференційних цін на міському електротранспорті. Призначення цін відповідно до обсягів транспортних послуг. Коригування тарифів і цін за проїзд. Оптимальна середня вартість квитка [5].

Запитання для самоконтролю до теми 3

1. Що називається тарифом і що є ціною на продукт (послугу)?
2. Які складові методики розрахунку тарифів на перевезення?
3. Чому встановлення ціни за перевезення на міському електротранспорті є складним завданням?
4. Як створюється дотування за перевезення пільгового контингенту на міському електротранспорті?

5. Як залежить ціна за проїзд від попиту на перевезення міським електротранспортом?
6. Чи виконує ціна за проїзд на міському електротранспорті всі види функцій ціни?
7. Чому держава має регулювати ціни?
8. Обґрунтувати економічну доцільність диференціації вартості проїзду пасажирів за показником обсягу наданих послуг.
9. Поясніть, чи залежить ціна на продукцію від типу ринку, де її реалізують?
10. Проаналізувати переваги та недоліки єдиної ціни за проїзд.
11. Назвіть і розкрийте методи державного регулювання цін на продукцію.
12. Що мається на увазі під поняттям «солідарне навантаження» на покупця?

Змістовий модуль 2

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОДУКУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ

Тема 4 Виробничі фонди транспортного підприємства

Доходи й витрати транспортних підприємств. Джерело доходів підприємств від перевезення пасажирів і вантажів. Постійні й змінні витрати транспортних підприємств [5, 7].

Два виробничих процеси на транспортному підприємстві – власне надання транспортних послуг пасажиром або вантажовласникам та забезпечення транспортної роботи і функціонування необхідних для цього технічних засобів.

Види матеріальних ресурсів транспортного підприємства. Необхідність управління виробничими фондами підприємства. Основні засоби, показники використання, завдання управління основними засобами. Виробничі і невиробничі основні засоби підприємства. Проблема економічної та соціальної доцільності утримання на балансі підприємства невиробничих основних фондів [5, 8, 17].

Ділення основних виробничих фондів на активні та пасивні, власні та орендовані, діючі та недіючі. Облік основних фондів у натуральній і вартісній формах. Оцінювання основних фондів у грошовому вираженні за їхньою початковою і відновленою вартістю. Відновлена і залишкова вартість основних фондів [5].

Фізичне й моральне зношування основних фондів. Оцінка стану основних фондів за допомогою коефіцієнтів зношеності, вибуття, оновлення. Виробничі витрати та амортизаційні відрахування. Амортизаційні відрахування як засіб повернення капіталу [5, 9]. Засоби прискорення амортизації.

Завдання підвищення ефективності використання основних фондів. Узагальнюючі показники ефективності використання основних фондів: фондоддача, фондоємність та фондоозброєність праці.

Оборотні засоби, завдання зменшення періоду обігу. Існування оборотних засобів із нормованих (як у натуральній, так і в грошовій формах), та ненормованих у вигляді коштів на рахунках, дебіторської заборгованості, позик тощо. Здійснення безперервного переходу з грошової форми до матеріальної і навпаки. Заходи для пришвидшення обертання оборотних засобів. Коефіцієнт обертання [5, 8].

Кругообіг ресурсів, показники стійкості підприємства. Оцінка поточної платоспроможності за допомогою коефіцієнта абсолютної, критичної та поточної ліквідності [5].

Впровадження сучасних методів планування для виробничих процесів підприємства. Удосконалення планування виробничих завдань на базі використання методів лінійного програмування як метод пошуку оптимального рішення в умовах повної визначеності. Формування мети досягнення максимуму або мінімуму певного показника. Визначення цільової функції [5, 8]. Транспортне завдання лінійного програмування.

Умови досягнення беззбитковості транспортного підприємства. Точка беззбитковості. Графічна інтерпретація досягнення беззбитковості.

Відповідність обсягу перевезень здійсненій транспортній роботі. Величина непродуктивного пробігу. Зростання прибутку за рахунок збільшення обсягів продажу транспортних послуг та зменшення витрат ресурсів. Питання удосконалення маркетингової діяльності для збільшення обсягів продажу послуг та удосконалення організації руху [5, 8,17].

Завдання досягнення беззбитковості підприємства за рахунок зменшення ресурсовитратності: досягнення мінімуму споживання матеріалів, запчастин, робочої сили, оптимізація технічного обслуговування й ремонту технічних засобів, раціональне їх використання тощо. Організація виконання виробничих завдань на існуючій технічній базі, реалізація пропозиції щодо ресурсозаощадження за рахунок удосконалення техніки та технології, впровадження інновації [5, 11, 18].

Роль трудових ресурсів в успішній діяльності підприємства. Оптимізація структури і якісного складу трудових ресурсів за допомогою підвищення ефективності використання людського потенціалу. Сучасні підходи до керування і розвитку трудових ресурсів підприємства.

Запитання для самоконтролю до теми 4

1. Який склад і структура основних фондів транспортного підприємства?
2. Як проводиться оцінка основних фондів?
3. Що розуміють під моральним зношенням основних фондів?
4. Що розуміється під терміном «оборотні засоби»?
5. Обґрунтувати шляхи зменшення постійних витрат для досягнення беззбитковості.
6. Подати свої міркування щодо ефективного використання об'єктів основних фондів, що досягли залишкової вартості.
7. Яким чином утворюються тимчасово вивільнені кошти при зменшенні тривалості кругообігу оборотних засобів ?
8. Чи існує зв'язок між швидкістю зростання фонду нагромадження та фондівіддачею? Якщо так, то в чому полягає завдання менеджменту підприємства?

9. За яких умов збільшення ресурсів підприємства є позитивним, а за яких – ні?
10. Що є позитивного в дозволі застосовувати прискорену (зі збільшенням у 2...4 рази) норму амортизаційних відрахувань, амортизацію?
11. Пояснити вплив зменшення періоду кругообігу ресурсів на кут нахилу прямої експлуатаційних витрат.
12. Обґрунтувати переваги та недоліки зменшення періоду кругообігу ресурсів.
13. Обґрунтувати, в яких сферах виробничої діяльності транспортні підприємства мають застосовувати методи лінійного програмування.
14. Обґрунтувати шляхи зменшення непродуктивної транспортної роботи для досягнення беззбитковості.
15. Поясніть, чому трудові ресурси називають «найдорожчими ресурсами» у виробництві?
16. Які сучасні методи управління трудовими ресурсами мають розвиватися на підприємстві?

Тема 5 Маркетингова діяльність на транспорті

Універсальний характер маркетингу до організації діяльності підприємств на ринку. Особливості маркетингової діяльності в різних галузях. Сегментація ринку транспортних послуг [14, 19, 21].

Дослідницько-аналітична й креативна функції маркетингу.

Маркетингові макро- і мікросередовища. Фактори маркетингового макросередовища (демографічні, економічні, політичний і законодавчі, соціально-культурні, конкурентне середовище).

Система маркетингової інформації: внутрішня звітність; данні отриманої зовнішньої інформації; маркетингові дослідження; аналіз інформації.

Необхідність проведення маркетингових досліджень, залежність обсягу маркетингових досліджень від його завдань і цілей.

Методи збору даних для проведення маркетингових досліджень: спостереження, експеримент, опитування [5, 8].

Напрями вдосконалення маркетингової діяльності на транспорті: за якістю транспортної послуги, додаткові послуги, забезпечення обслуговування клієнтів після надання транспортної послуги, гнучка цінова політика.

Інформаційне забезпечення продукування й продажу транспортних послуг. Організація збору маркетингової інформації. Інтелектуальна система управління транспортом.

Запитання для самоконтролю до теми 5

1. Принципи маркетингу та його цілі.
2. У чому полягає сутність маркетингового підходу щодо організації діяльності транспортного підприємства?
3. Надайте визначення маркетингового середовища й розкрийте склад макро - і мікросередовищ маркетингу на прикладі транспортного підприємства.
4. Що є маркетинговою інформаційною системою?
5. Побудуйте послідовність проведення маркетингового дослідження, прокоментуйте його елементи.
6. Розкрийте зміст методів збору даних у процесі проведення маркетингового дослідження. Приведіть приклади використання цих методів на транспорті.
7. Назвіть зміст внутрішньої інформації та її переваги та недоліки.
8. Назвіть зміст зовнішньої інформації та її переваги та недоліки.
9. Як проводиться вивчення поточного рівня попиту?
10. Що є сегментуванням ринку та які підходи для його здійснення існують?
11. Які види реклами існують? Які вимоги висуваються до реклами?
12. Назвіть напрямки удосконалення маркетингової діяльності.
13. Які інформаційні технології для забезпечення продукування й продажу транспортних послуг існують. Доведіть їхні переваги та недоліки.

Змістовий модуль 3

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ НА ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Тема 6 Управлінська діяльність на транспортному підприємстві

Визначення транспортного підприємства. Транспортне підприємство як система. Динамічна взаємодія підприємства із зовнішнім середовищем. Фактори і характеристики зовнішнього середовища. Підприємство як складна соціально-економічна організація [5].

Сутність управління. Три рівні управління економікою: управління на рівні особистості й родини; на рівні підприємства; державне управління.

Термін «менеджмент» і його зв'язок з терміном «управління». Менеджмент та менеджери. Віддзеркалювання організації усіх сторін циклу продукування та продажу транспортних послуг – забезпечення технологічних процесів, досягнення належного рівня якості, проведення операцій з обігу ресурсів, матеріально-технічного постачання, забезпечення фінансовими, енергетичними та людськими ресурсами тощо. Сутності і зміст ділових процесів. Управлінська, евристична, адміністративна, операторна діяльність [5, 14]. Трирівнева побудова менеджменту на підприємстві.

Транспортне підприємство як соціотехнічна відкрита система із вхідними і вихідними потоками та залежність ефективності вихідних потоків від заходів менеджменту на транспортному підприємстві.

Засоби управління на підприємствах: економічні, адміністративні (організаційно-розпорядницькі) і соціально-психологічні методи [5, 14].

Інформаційна основа управління. Відслідкування динаміки змін відповідних показників перевезень для судження щодо результативності управлінського впливу [5].

Інформація як основа управлінського рішення. Класифікація видів інформації, яка використовують в управлінні, за ознаками: змістом, характером

фіксації, ставленням до суб'єкта управління, насиченістю, ступенем постійності, формою надання, ступенем обробки тощо.

Основні вимоги до інформації і вимоги для ефективного сприйняття її під час керування керованою системою. Роль зворотного зв'язку в управлінні. Єдність управлінських рішень на загальній інформаційній базі. Інформаційне забезпечення персоналу.

Системні аспекти управління підприємством. Дерева цілей та наслідків для аналізу взаємозалежності цілей і розуміння причини виникнення проблемних ситуацій. Єдність головної мети і способів її досягнення [5, 14].

Поняття функції управління. Різниця між функціями управління та функціями виробничого процесу на транспортному підприємстві. Ділення окремої групи функцій на функції, підфункції й вид роботи. Формування на підставі функцій управління виконання й організація відповідні їм структурні підрозділи або групи відповідальних виконавців [6].

Складність системи управління сучасними транспортними підприємствами і необхідність зведення усіх функцій до певної логічної системи. Об'єднання окремих простих функцій до більш загальних.

Запитання для самоконтролю до теми 6

1. Сформулюйте поняття «управління» та «менеджмент».
2. Які якості потрібно мати менеджерів як професійному керуючому?
3. В якому співвідношенні має бути рівень інженерно-технологічної та менеджерської підготовки на низовій, середній та вищій ланках керівництва?
4. Від чого залежить ефективність перетворення ресурсів, що надходять на вхід системи (підприємства) до її виходу?
5. Які форми й методи управління існують?
6. Що є управлінською діяльністю? Які види управлінської діяльності існують?
7. В якому співвідношенні має бути операторна, адміністративна та евристична види діяльності на низовій, середній та вищій ланках керівництва?
8. Дайте визначення поняттю «інформація». Які види інформації існують?

9. Назвіть усі вимоги до інформації.
10. Надайте циклічні стадії процесу управління, одержання і переробки інформації.
11. У чому полягає інформаційна основа управління на транспорті?
12. У чому полягає сутність управлінського контролю?
13. Поясніть, у чому полягають системні аспекти управління підприємством?
14. З якою метою будуються дерева цілей і наслідків?
15. Що є функціями управління? Представте склад й зміст функцій управління.
16. Чи існує різниця між поняттями «функції управління» та «функції підрозділів апарату управління»?

Тема 7 Організація апарату управління

Принципи побудови апарату управління. Формування структури управління для досягнення поставлених цілей транспортного підприємства та віддзеркалювання усіх стадій продукування та продажу транспортних послуг. Узгодження розподілення обов'язків і компетенції між посадовими особами зі структурою апарату управління [5].

Види структурних схем управління підприємствами: вертикальна та горизонтальна. Їхні переваги і недоліки.

Методи управління за видами керівництва і підпорядкованості: лінійне та функціональне керівництво. Їхні переваги і недоліки.

Взаємодія за функціональною ознакою працівників апарату управління. Надання управлінським діям характеру відокремлених за функціональними, технологічними та кваліфікаційними видами. Призначення карт ділового процесу.

Чисельність працівників апарату управління. Рівень керованості працівника ланки управління (норма керованості). Відповідність керівника транспортних підприємств займаній посаді [5].

Кількість ієрархічних рівнів структури апарату управління. Залежність ефективності управлінських рішень від кількості щаблів ієрархії управління. Кадри апарату управління. Формування професійних вимог до кожного

працівника відповідно вимог регламентації. Рівень особистих якостей та стилю поведінки. Функції апарату управління [5, 14].

Регламентація управлінської діяльності. Вимоги й обмеження управлінських дій на підприємстві. Регламентні документи, їх відповідність положенням чинного законодавства, базування на галузевих нормативних документах. Відображення регламентації у відповідних нормативних документах, у Положеннях та посадових інструкціях, колективних договорах тощо [5].

Підбір кадрів апарату управління. Двобічне завдання підбору і розстановки кадрів: призначення на посади найбільш придатних працівників, знаходження працівникам найбільш придатні для них посади.

Професійні характеристики та особисті риси працівників.

Запитання для самоконтролю до теми 7

1. Які принципи побудови структури управління?
2. Які типи структур управління Ви знаєте?
3. У чому полягає суть лінійної структури управління?
4. Що представляє собою функціональна структура управління?
5. Охарактеризуйте лінійно-функціональну структуру управління?
6. За якими показниками характеризують ефективність організаційної структури?
7. Які завдання вирішує проектування структур управління?
8. Від чого залежить та як визначається чисельність працівників апарату управління?
9. Як визначають кількість ієрархічних рівнів структури апарату управління і як ця кількість впливає на ефективність управлінських рішень?
10. Складіть схему ієрархії транспортного підприємства (дапо), що має три щаблі управління, та поясніть функції управління кожного керівника.
11. За якими ознаками робітників транспортних підприємств об'єднують у відділи та підрозділи?
12. Що називається регламентацією? У чому полягає регламентація управлінської діяльності?

13. Які регламентні документи транспортного підприємства Ви знаєте?

14. Для чого призначені карти ділового процесу?

Тема 8 Прийняття рішень щодо інновацій. Інвестиції та ризику

Прийняття рішення як база управління. Процес ухвалення рішення на підставі інтуїтивного рішення, рішення, заснованого на судженні та раціонального рішення [5]. Прийняття рішення в умовах визначеності, ризику (неповної або ймовірної визначеності) та повної невизначеності.

Прийняття рішень щодо необхідності прискореного оновлення основних фондів і впровадження організаційно-технічних заходів з удосконалення й оновлення техніки й технології за рахунок власних та запозичених коштів [5, 19, 20].

Виникнення необхідності прийняття рішень. Прийняття рішень за результатами експертної оцінки [5].

Види інновацій: наукові, технічні, виробничі, комерційні тощо. Ділення інвестиції на реальну та портфельну [10, 13].

Оцінка інвестиційної привабливості проєкту за коефіцієнтом ефективності інвестицій та чистого приведеного інтегрального прибутку. Врахування зміни вартості грошей в часі, дисконтовий показник. Напрямки інвестиційних заходів на транспорті [5, 10, 13].

Вибір форми інвестування: банківське кредитування чи лізингова угода. Прийняття рішення щодо лізингу. Схема лізингових платежів.

Оцінка надійності партнерів. Збір даних щодо можливих партнерів як обов'язковий етап підготовки до прийняття рішення [5].

Сутність інноваційного розвитку транспортного підприємства. Фази інвестиційного проєкту. Доінвестиційна фаза – визначення прогнозів, аналіз можливих умов втілення задуму, розробка бізнес-плану. Оцінка факторів неуспіху проєкту [5, 11]. Ризику інвестиційних проєктів на транспорті, їх види та причини виникнення. Оцінка ризиків за ймовірностями та важливостями.

Розрахунок числових оцінок ризиків з урахуванням ймовірностей небезпеки [5].

Основні способи зниження ризиків: диверсифікованість, резервування, лімітування, страхування, хеджування.

Запитання для самоконтролю до теми 8

1. Які характеристики має процес прийняття рішення? Розкрийте їхню сутність.
2. Назвіть обставини (тобто в яких умовах визначеності) проведення управлінських рішень.
3. Як визначається результат проєкту, прийняття рішення за яким проведено в умовах повної невизначеності?
4. Що є раціональним рішенням і чому не завжди є можливість прийняття таке рішення?
5. Поясніть, чи може метод експертних оцінок використовуватися для прийняття рішення за інвестиціями?
6. Прийняття рішення за експертними оцінками має суб'єктивний або науковий характер? Обґрунтуйте.
7. Приведіть приклади інновацій, що реалізуються на транспорті.
8. Дайте визначення інвестиції. Що є об'єктами інвестицій у транспортній галузі?
9. Чим відрізняються інвестиції від поточних витрат і капітальних вкладень?
10. Які джерела інвестування на транспорті?
11. Як оцінюється ефективність інвестицій?
12. Що таке дисконтування, який показник може використовуватися у якості ставки дисконту?
13. Розглядаються два різних проєкти, в яких треба вкласти однакову суму інвестицій та отримати з проєктів рівні за величиною доходи. Чи можуть відрізнитися ці проєкти за якимось показниками? Подайте свої пояснення.
14. Які методи оцінки ризиків ви знаєте? У чому вони полягають залежно від яких факторів використовуються?
15. У чому полягає аналіз ризиків проєкту, як він виконується на транспорті?
16. Назвіть основні способи зниження ризиків на транспорті.

3 СИТУАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ

Підготовка до вирішення ситуаційних завдань – один з етапів вивчення курсу «Організація та управління на транспорті». Його метою є розширення і поглиблення теоретичних знань та отримання практичних навичок роботи з певної теми на підставі самостійного узагальнення зібраного матеріалу. Під час виконання самостійної роботи здобувач повинен довести вміння користуватися нормативними документами, літературними джерелами, узагальнювати матеріали, формулювати обґрунтовані висновки і рекомендації.

Ситуаційні завдання першого блоку

Для успішного виконання завдання перш за все необхідно ясно усвідомити, що вимагається цим завданням, який продукт має бути отриманий.

Усі завдання передбачають ретельне вивчення літератури з відповідної тематики. Те, що в бібліотечному каталозі відсутні джерела, які за назвами відповідають змісту завдання, зовсім не означає відсутності літератури з цього питання взагалі – треба скористуватися іншими базами даних, зокрема Інтернетом, бо вміння цілеспрямовано знаходити інформацію є одною з професійних вимог до спеціаліста. Водночас слід мати на увазі, що питання завдань першого блоку переліку безпосередньо в літературі не висвітлені, проте є багато відомостей про аналогічні питання та процедури їхнього вирішення у інших галузях, або ж вони узагальнені в різних підручниках із економіки й менеджменту.

1. Виникла пропозиція запровадити транспортне обслуговування екскурсійних груп дітей з сільських районів, що приїждять на канікули до обласного центру. Для прийняття принципового рішення щодо доцільності подальшої роботи над пропозицією:

– обґрунтувати методику обчислення необхідних для цього ресурсів – вагоно(машино)годин транспортної роботи, людино-годин робочої сили водіїв;

– обґрунтувати перелік професій та посад працівників підприємства, що повинні бути залучені до цієї роботи (крім водіїв);

– подати міркування щодо планування організації експлуатації.

2. Розглядається ідея відродження ретро-трамваю для проведення екскурсій містом. Для прийняття принципового рішення щодо подальшого опрацювання питання розробити проєкт регламенту утримання, технічного обслуговування, випуску, перебування на лінії та повернення у депо ретро-трамваю (у вигляді додатків до посадових інструкцій диспетчера депо, майстра дільниці щоденного огляду, майстра цеху технічного обслуговування, центрального диспетчера руху).

3. Розглядається ідея організації нічного відпочинку певної кількості водіїв у депо, які відпрацювали половину зміни у вечірньо-нічний період та занаряджуються на перші ранішні випуски, щоб відпрацювати другу половину зміни. Для прийняття принципового рішення щодо подальшого опрацювання питання:

– подати міркування відносно вигод, які може отримати депо в разі реалізації пропозиції.

– викласти міркування відносно джерел фінансування додаткових витрат, пов'язаних з організацією ночівлі водіїв у депо, та порядку відшкодування цих витрат.

4. Виникла пропозиція створити на базі основних фондів підприємства дочірню фірму з ремонту рухомого складу та інших технічних засобів, яка б залишалася у комунальній власності, але її устав передбачав би крім зазначеної ще й інші види діяльності. Для прийняття принципового рішення щодо подальшого опрацювання питання викласти міркування щодо визначення вигідності такого кроку, співставлення можливих позитивних та негативних наслідків.

Ситуаційні завдання другого блоку

Література для завдань другої частини переліку головно присвячена технічним аспектам різноманітних винаходів, нових оригінальних засобів, методів, пристроїв тощо. Так само, як і у першому блоці переліку, прикладів вирішення сформульованих завдань безпосередньо на підприємствах міського транспорту в літературі не наведено. Проте не виключено, що після вивчення літератури і з'ясування сутності відомих рішень здобувач може запропонувати своє, відмінне розв'язання поставленого завдання. У цьому випадку література слугуватиме аргументацією переваг запропонованого рішення. Взагалі ж огляд літератури для виконання завдань другого блоку має на меті з'ясування фізичної та технічної сутності певних ідей, а перспективність їхньої реалізації здобувач має визначити самостійно.

Виконане завдання має містити опис існуючої конструкції технічного засобу або існуючого положення в тій сфері, де може бути використана новинка, критику недоліків, докладний опис принципу дії запропонованого технічного рішення, посилання на успішність його використання для розв'язання подібних завдань, та опис форми втілення пропозиції (стаціонарна установка, ручні прилади, доповнення до існуючих конструкцій й тощо). Наприкінці слід подати міркування щодо ефекту, який може бути досягнутий, та можливих застережень.

5. Обґрунтувати та сформулювати пропозицію з економії електроенергії, що йде на освітлення території депо.

6. Обґрунтувати та сформулювати пропозицію з економії теплової енергії, що йде на підігрівання води для мийки рухомого складу.

7. Розробити ідею заміни передрейсового медичного огляду інструментальним контролем фізичного та психічного стану водіїв.

8. Обґрунтувати та сформулювати пропозицію зменшити ціну електроенергії за рахунок поліпшення косинуса ϕ на тягових підстанціях.

9. Обґрунтувати та сформулювати пропозицію застосування пристрою для автоматичного екстреного гальмування рухомої одиниці у разі раптової появи на трасі руху пішохода.

10. Обґрунтувати та сформулювати пропозицію впровадження захисту підземних металевих споруд від блукаючих струмів.

11. Обґрунтувати та сформулювати пропозицію впровадження поточного контролю самопочуття водіїв під час руху.

12. Розробити ідею застосування на тролейбусах підвіски з мікропроцесорним адаптованим керуванням параметрами.

13. Розробити ідею застосування на рухомих одиницях конденсаторів надвеликої ємності для накопичування енергії рекуперативного гальмування і подальшого її використання на розбіг.

14. Розробити ідею застосування локації для сигналізації небезпечного наближення до рухомої одиниці інших учасників руху.

15. Розробити ідею застосування телеспостереження за ситуацією на зупинках.

Ситуаційні завдання третього блоку

Оскільки по багатьом проблемам можуть існувати різні точки зору, необхідно підібрати літературні джерела таким чином, щоб їх виклад складав цілісну концепцію. Виконане завдання має містити сутність проблеми, стан її вирішення в Україні, та систематизований виклад світового досвіду по цьому напрямку.

16. Викласти огляд літератури з використання антивандальних технічних рішень конструкції салонів рухомого складу суспільного транспорту.

17. Проаналізувати сучасну тарифну політику на міському суспільному транспорті економічно розвинених країн.

18. Проаналізувати світові тенденції розвитку суспільного транспорту з точки зору енергоекономічності.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник / І. М. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 351 с.
2. Швед Марія. Самостійна робота студентів : навч.-метод. посібник / Марія Швед. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 205 с.
3. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – Київ, 2007. – 144 с.
4. Ясулайтіс В. А. Дистанційне навчання : методичні рекомендації / В. А. Ясулайтіс. – Київ : МАУП, 2005. – 72 с.
5. Карпушин Е. І. Організація та управління на електричному транспорті : навч. посібник / Е. І. Карпушин. – Харків : ХНАМГ, 2008. – 170 с.
6. Яцківський Л. Ю. Загальний курс транспорту: навч. посібник / Л. Ю. Яцківський, Д. В. Зеркалов. – Київ : Арістей, 2007. – 544 с.
7. Загальний курс транспорту : підручник / М. Ф. Дмитриченко, І. І. Кельман, Е. К. Вільковський, З. І. Пеклич. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2013. – 524 с.
8. Левковець П. Р. Організаційно-функціональні аспекти економіки і менеджменту : навч. посібник / П. Р. Левковець. – Київ : УТУ, 2000. – 396 с.
9. Системологія на транспорті : підручник : у 5 кн. / Е. В. Гаврилов, М. Ф. Дмитриченко, В. К. Доля, О. Т. Лановий, І. Е. Линник, В. П. Поліщук ; під заг. ред. Дмитриченка М. Ф. – Київ : Знання України, 2005. – Кн. 1 : Основи теорії транспортних процесів і систем. – 344 с.
10. Бардаков В. А. Оцінка ефективності реальних інвестицій / В. А. Бардаков. – Харків : ХДМГМ, 2001. – 44 с.
11. Проектний аналіз : навч. посібник / С. О. Москвін, С. М. Бевз, В. А. Верба та ін. ; під. ред. Москвіна С. О. – Київ : Лібра, 1998. – 368 с.
12. Савченко В. Я. Транспорт і шляхи сполучення : навч. посібник / В. Я Савченко, В. А. Гайдукевич. – Київ : Арістей, 2007. – 256 с.
13. Кулаев Ю. Ф. Методы экономической оценки инвестиционных проектов на транспорте : учеб.-метод. пособие / Ю. Ф. Кулаев. – Київ : Транспорт України, 2001. – 182 с.

14. Федулова Л. І. Сучасні концепції менеджменту : навч. посібник / Л. І. Федулова. – Київ : ЦУЛ, 2015. – 534 с.
15. Федулова Л. І. Ситуаційний менеджмент : науково-методологічний аспект / Л. І. Федулова, Г. І. Фролова. – Київ : Науковий світ, 2007. – 34 с.
16. Савченко Л. В. Взаємодія видів транспорту : навч. посібник для студ. напрямів підготов. 0501 «Економіка і підприємництво», 1004 «Транспорт, технології (автомоб. трансп.)» (спец. «Економіка п-ва», «Орг. перевезень і упр. на автомоб. трансп.») / Л. В. Савченко, О. О. Соловійова. – Київ : НТУ, 2010. – 96 с.
17. Економіка пасажирських перевезень : навч.-метод. посібник / М. В. Макаренко, В. П. Гудкова, О. В. Пилипенко та ін. – Київ : ДЕТУТ, 2013. – 284 с.
18. Сидоренко Ю. В. Формування підходу до забезпечення стійкого розвитку підприємств міського наземного електротранспорту / Ю. В. Сидоренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 16. – С. 85– 90.
19. Власенко Д. О. Особливості стратегічного планування діяльності транспортних підприємств / Д. О. Власенко // Економіка та держава. – 2014. – № 1. – С. 32– 35.
20. Амоша О. І. Європейський досвід забезпечення ефективного функціонування підприємств міського пасажирського транспорту / О. І. Амоша, О. С. Філіппова // Економіка будівництва і міського господарства. – 2010. – № 4. – С. 179– 89.
21. Дивінець О. Л. Стратегічні пріоритети розвитку міських електротранспортних підприємств України / О. Л. Дивінець // Європейський вектор економічного розвитку. – 2015. – № 1 (18). – С. 74–83.
22. Про транспорт : Закон України від 10.11.1994 № 232/94-ВС. – Чинний від 20.12.1994 // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 51. – Ст. 446.
23. Про міський електричний транспорт : Закон України від 29.06.2004 № 1914-IV. – Чинний від 29.07.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – Ст. 548.

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації
до проведення самостійної роботи
з навчальної дисципліни

**«ОРГАНІЗАЦІЯ
ТА УПРАВЛІННЯ НА ТРАНСПОРТІ»**

*(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
всіх форм навчання зі спеціальності
141 – Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка,
освітньо-професійні програми «Електричний транспорт» й
«Електричні системи і комплекси транспортних засобів»)*

Укладач **КУЛЬБАШНА** Надія Іванівна

Відповідальний за випуск *Н. В. Хворост*
За авторською редакцією
Комп'ютерне верстання *Н. І. Кульбашина*

План 2022, поз. 176М

Підп. до друку 22.09.2022. Формат 60 × 84/16.
Електронне видання. Ум. друк. арк. 2,1

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК 5328 від 11.04.2017.